

УДК 657.433:339.37

**Безверхий Костянтин Вікторович**

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування*

*Національна академія статистики, обліку та аудиту*

**Безверхий Константин Викторович**

*кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и налогообложения*

*Национальная академия статистики, учета и аудита*

**Bezverkhyi Kostiantyn**

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,*

*Department of Accounting and Taxation*

*National Academy of Statistics, Accounting and Audit*

*Researcher ID: J-3631-2015*

*ORCID: 0000-0001-8785-1147*

**ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕЯКИХ  
ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ КРЕДИТУВАННЯ  
ТОРГІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ  
ОСОБЕННОСТИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА НЕКОТОРЫХ  
ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ КРЕДИТОВАНИЯ ТОРГОВЫХ  
ПРЕДПРИЯТИЙ  
FEATURES OF ACCOUNTING OF SOME FINANCIAL  
INSTRUMENTS OF LENDING ENTERPRISES**

***Анотація.** Метою статті є виділення особливостей бухгалтерського обліку деяких фінансових інструментів кредитування торговельних підприємств, зокрема овердрафту.*

*Теоретико-методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання та системний підхід щодо виділення*

*особливостей бухгалтерського обліку деяких фінансових інструментів кредитування торговельних підприємств, зокрема овердрафту. Метод аналізу використовується для порівняння існуючих підходів до відображення в бухгалтерському обліку інформації про овердрафт. Метод пізнання об'єкта дослідження базується на системному та синергетичному підходах, відповідно до яких особливості бухгалтерського обліку деяких фінансових інструментів кредитування торговельних підприємств розглядаються в нерозривному зв'язку з забезпеченням системи управління правильною, достовірною, повною та неупередженою інформацією про використання овердрафту.*

*В процесі даного наукового дослідження виділено особливості бухгалтерського обліку деяких фінансових інструментів кредитування торговельних підприємств, зокрема відображення овердрафту на рахунках бухгалтерського обліку з урахуванням двох підходів. Доведено, що другий підхід до відображення на рахунках бухгалтерського обліку овердрафту з використанням субрахунку 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» є хибним, а тому рекомендується використовувати перший підхід до обліку овердрафту на рахунках бухгалтерського обліку без використання вищевказаного субрахунку.*

*Наукова цінність дослідження полягає у подальшому розвитку відображення інформації про фінансові інструменти кредитування, зокрема овердрафт на рахунках бухгалтерського обліку. Практична цінність даного дослідження полягає в обґрунтуванні підходів до відображення інформації про овердрафт на рахунках бухгалтерського обліку торговельних підприємств. Соціальна цінність проявляється у інформуванні та ознайомленні всіх зацікавлених осіб щодо відображення інформації про овердрафт на рахунках бухгалтерського обліку.*

**Ключові слова:** *фінансові інструменти, кредитування, овердрафт, бухгалтерський облік, підходи, торговельні підприємства.*

**Аннотация.** Целью статьи является выделение особенностей бухгалтерского учета некоторых финансовых инструментов кредитования торговых предприятий, в частности овердрафта.

Теоретико-методологической основой исследования является диалектический метод научного познания и системный подход по выделению особенностей бухгалтерского учета некоторых финансовых инструментов кредитования торговых предприятий, в частности овердрафта. Метод анализа используется для сравнения существующих подходов к отражению в бухгалтерском учете информации о овердрафт. Метод познания объекта исследования базируется на системном и синергетическом подходах, согласно которым особенности бухгалтерского учета некоторых финансовых инструментов кредитования торговых предприятий рассматриваются в неразрывной связи с обеспечением системы управления правильной, достоверной, полной и непредвзятой информации об использовании овердрафта.

В процессе данного научного исследования выделены особенности бухгалтерского учета некоторых финансовых инструментов кредитования торговых предприятий, в частности отражение овердрафта на счетах бухгалтерского учета с учетом двух подходов. Доказано, что второй подход к отражению на счетах бухгалтерского учета овердрафта с использованием субсчета 601 «Краткосрочные кредиты банков в национальной валюте» является ложным, а поэтому рекомендуется использовать первый подход к учету овердрафта на счетах бухгалтерского учета без использования вышеуказанного субсчета.

Научная ценность исследования заключается в дальнейшем развитии отображения информации о финансовых инструментах кредитования, в частности овердрафт на счетах бухгалтерского учета. Практическая ценность данного исследования заключается в обосновании

*подходов к отображению информации о овердрафт на счетах бухгалтерского учета торговых предприятий. Социальная ценность проявляется в информировании и ознакомлении всех заинтересованных лиц по отражению информации о овердрафт на счетах бухгалтерского учета.*

**Ключевые слова:** *финансовые инструменты, кредитование, овердрафт, бухгалтерский учет, подходы, торговые предприятия.*

**Summary.** *The purpose of the article is to highlight the peculiarities of accounting of some financial instruments for lending to commercial enterprises, in particular overdraft.*

*The theoretical and methodological basis of the research is a dialectical method of scientific knowledge and a systematic approach to the separation of the features of accounting of some financial instruments of crediting trade enterprises, in particular overdraft. The method of analysis is used to compare existing approaches to reflecting overdraft information in accounting. The method of cognition of a research object is based on systematic and synergetic approaches, according to which features of the accounting of some financial instruments of crediting trade enterprises are considered inextricably linked with the provision of the management system with correct, reliable, complete and unbiased information on the use of overdraft.*

*In the course of this scientific research the features of accounting of some financial instruments of crediting of trade enterprises are highlighted, in particular, the reflection of overdraft in accounting accounts taking into account two approaches. It is proved that the second approach to displaying overdraft accounts using subaccount 601 "Short-term bank loans in national currency" is false, and therefore it is recommended to use the first approach to accounting overdraft on accounting accounts without using the above subaccount.*

*The scientific value of the study is to further develop the presentation of information about financial lending instruments, in particular, overdraft in accounting accounts. The practical value of this study is to substantiate the approaches to displaying information about overdraft in accounting accounts of trading companies. Social value is manifested in informing and familiarizing all interested persons with the disclosure of information about overdraft in accounting accounts.*

**Key words:** *financial instruments, lending, overdraft, accounting, approaches, trading companies.*

**Постановка проблеми.** Здійснення діяльності торгівельних підприємств в умовах сьогодення, беззаперечно, потребує наявності відповідних ресурсів, як власних, так і запозичених. За допомогою фінансових інструментів кредитування, зокрема овердрафту, торгівельне підприємство може вчасно проводити розрахунки зі своїми контрагентами уникаючи штрафні санкції за прострочення оплати за відповідні товари, роботи, послуги, навіть якщо в нього відсутні грошові кошти на поточному рахунку в банку. Враховуючи інформаційні потреби управлінського персоналу доцільним буде виділити особливості бухгалтерського обліку деяких фінансових інструментів кредитування торгівельних підприємств, зокрема овердрафту.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питанням виділення особливостей бухгалтерського обліку операцій з кредитування торгівельних підприємств, зокрема овердрафту займалися вітчизняні автори. Белокоз О.І. [1] розглянула проблеми обліку овердрафту на торгівельних підприємствах. Волкевич О. [2] визначив правові основи до обліку овердрафту. Грачова Р. [3] обґрунтувала авторський підхід до бухгалтерського обліку овердрафту. Децюра З. [4] надав визначення овердрафту та показав порядок його обліку. Откидач Ю.І. [5] досліджувала

проблемні аспекти обліку овердрафту. Смердов В. [6] висвітлив питання бухгалтерського та податкового обліку овердрафту. Туржанський В. А. [7] удосконалював облік овердрафту.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.** Не зменшуючи вагомості наукових напрацювань вищезазначених авторів, зауважимо, що питання виділення особливостей бухгалтерського обліку операцій з кредитування торговельних підприємств, зокрема овердрафту не знайшли достатнього відображення в їх роботах.

**Метою статті** є виділення особливостей бухгалтерського обліку деяких фінансових інструментів кредитування торговельних підприємств, зокрема овердрафту.

**Виклад основного матеріалу.** Овердрафт – це короткостроковий кредит, який надається установою банку на договірній, поворотній основі в межах ліміту під певний відсоток або безвідсотково на пільговий період у разі недостатньої кількості грошових коштів на поточному рахунку підприємства для здійснення відповідних розрахунків з контрагентами.

У Листі Міністерства фінансів України «На запит щодо застосування нормативно-правових документів з бухгалтерського обліку» від 09.12.2003 р. №31-04200-30-5/7021 [8] зазначається, що кредитове сальдо поточного рахунку, що утворюється за позикою овердрафт, відображається на підставі виписки банку за кредитом рахунку 31 «Рахунки в банках». Розглянемо порядок відображення овердрафту на рахунках бухгалтерського обліку (табл. 1). Підприємство оформило договір овердрафту з банком на суму 200000,00 грн. Проценти нараховуються за кожний день фактичного використання кредиту.



Таблиця 1

**Кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку з відображення  
операцій овердрафту (I підхід)**

№ з/п	Дата здійснення господарської операції	Зміст господарської операції	Первинні документи	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
				Дебет	Кредит	
1	01.02.2019 р.	Вхідний залишок на початок дня	Банківська виписка			40000,00
2	01.02.2019 р.	Оплачено постачальнику за раніше відвантажений товар згідно р.ф. № 654 від 15.01.2019 р.	Платіжне доручення, банківська виписка	631	311	70000,00
3	01.02.2019 р.	Залишок на поточному рахунку кінець дня	Банківська виписка			– 30000,00
4	04.02.2019 р.	Нараховано проценти (умовно)	Банківська виписка	951	684	500,00
5	04.02.2019 р.	Списано з рахунку проценти за користування овердрафтом	Банківська виписка	684	311	500,00
6	04.02.2019 р.	Здійснено попередню оплату за товар згідно р.ф. № 4565 від 01.02.2019 р.	Платіжне доручення, банківська виписка	371	311	80000,00
7	04.02.2019 р.	Відображено податковий кредит з ПДВ	Податкова накладна (zareestrovana в ЄРПН 04.02.2019 р.)	6412	6441	13333,33
8	04.02.2019 р.	Залишок на поточному рахунку на кінець дня	Банківська виписка			– 110500,00
9	05.02.2019 р.	Нараховано проценти (умовно)	Банківська виписка	951	684	700,00
10	05.02.2019 р.	Списано з рахунку проценти за користування овердрафтом	Банківська виписка	684	311	700,00

11	05.02.2019 р.	Залишок на поточному рахунку на кінець дня	Банківська виписка			- 111200,00
12	06.02.2019 р.	Надійшли кошти за відвантажений товар раніше згідно р.ф. № 99 від 28.01.2019 р.	Банківська виписка	311	361	150000,00
13	06.02.2019 р.	Залишок на поточному рахунку на кінець дня	Банківська виписка			38800,00

На основі табл. 1 заповнимо оборотно-сальдову відомість по субрахунку 311 «Поточні рахунки в національній валюті» (табл. 2).

*Таблиця 2*

**Оборотно-сальдова відомість по субрахунку 311 «Поточні рахунки в національній валюті» (I підхід)**

Дата господарської операції	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
01.02.2019 р.	40000,00			70000,00	- 30000,00	
04.02.2019 р.	- 30000,00			80500,00	- 110500,00	
05.02.2019 р.	- 110500,00			700,00	- 111200,00	
06.02.2019 р.	- 111200,00		150000,00		38800,00	

Як бачимо на 04.02.2019 р. та 05.02.2019 р. сальдо на кінець періоду йде зі знаком мінус. Проте, вітчизняний автор Р. Грачєва зазначає, що в результаті з'являється негативний залишок на розрахунковому рахунку (кредитове сальдо), що відповідає дійсності [3, с. 442]. Варто не погодитись з думкою автора, адже такий підхід суперечить вітчизняній теорії бухгалтерського обліку, адже на активному субрахунку (311 «Поточні рахунки в національній валюті») сальдо на кінець періоду відображається по дебету рахунка.

Розглянемо порядок відображення овердрафту на рахунках бухгалтерського обліку з використанням субрахунку 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» (табл. 3).



Таблиця 3

**Кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку з відображення  
операцій овердрафту (II підхід)**

№ з/п	Дата здійснення господарської операції	Зміст господарської операції	Первинні документи	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
				Дебет	Кредит	
1	01.02.2019 р.	Вхідний залишок на початок дня	Банківська виписка			40000,00
2	01.02.2019 р.	Оплачено постачальнику за раніше відвантажений товар згідно р.ф. № 654 від 15.01.2019 р.	Платіжне доручення, банківська виписка	631	311	70000,00
3	01.02.2019 р.	Відображено суму використаного ліміту овердрафту	Банківська виписка	311	601	30000,00
4	04.02.2019 р.	Нараховано проценти (умовно)	Банківська виписка	951	684	500,00
5	04.02.2019 р.	Списано з поточного рахунка суму процентів	Банківська виписка	684	311	500,00
6	04.02.2019 р.	Здійснено попередню оплату за товар згідно р.ф. № 4565 від 01.02.2019 р.	Платіжне доручення, банківська виписка	371	311	80000,00
7	04.02.2019 р.	Відображено податковий кредит з ПДВ	Податкова накладна (зарєєстрована в ЄРПН 04.02.2019 р.)	6412	6441	13333,33
8	04.02.2019 р.	Відображено суму використаного ліміту овердрафту	Банківська виписка	311	601	80500,00
9	05.02.2019 р.	Нараховано проценти (умовно)	Банківська виписка	951	684	700,00
10	05.02.2019 р.	Списано з рахунку проценти за користування овердрафтом	Банківська виписка	684	311	700,00
11	05.02.2019 р.	Відображено суму використаного ліміту овердрафту	Банківська виписка	311	601	700,00

		ліміту овердрафту				
12	06.02.2019 р.	Надійшли кошти за відвантажений товар раніше згідно р.ф. № 99 від 28.01.2019 р.	Банківська виписка	311	361	150000,00
13	06.02.2019 р.	Списано з поточного рахунка суму овердрафту	Банківська виписка	601	311	111200,00

На основі табл. 3 заповнимо оборотно-сальдову відомість по субрахунку 311 «Поточні рахунки в національній валюті» (табл. 4).

*Таблиця 4*

**Оборотно-сальдова відомість по субрахунку 311 «Поточні рахунки в національній валюті» (II підхід), грн.**

Дата господарської операції	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
01.02.2019 р.	40000,00		30000,00	70000,00		
04.02.2019 р.			80500,00	80500,00		
05.02.2019 р.			700,00	700,00		
06.02.2019 р.			150000,00	111200,00	38800,00	

На основі табл. 3 заповнимо оборотну сальдову відомість по рахунку 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» (табл. 5).

*Таблиця 5*

**Оборотна сальдова відомість по субрахунку 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» (II підхід), грн.**

Дата господарської операції	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
01.02.2019 р.				30000,00		30000,00
04.02.2019 р.		30000,00		80500,00		110500,00
05.02.2019 р.		110500,00		700,00		111200,00
06.02.2019 р.		111200,00	111200,00			0,00

Стосовно II-го підходу до обліку овердрафту з використанням субрахунку 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» необхідно зазначити, що при овердрафті гроші на поточний рахунок

підприємства не надходять, а перераховуються безпосередньо отримувачу, то субрахунок 311 «Поточні рахунки в національній валюті» непотрібно збільшувати по дебету, з іншої сторони, не варто проводити овердрафт через субрахунок 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті», адже якщо відсутнє надходження грошових коштів на розрахунковий рахунок, то і відсутній кредит, а отже й запис по кредиту субрахунка 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті».

**Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку.** В процесі даного наукового дослідження висвітлено особливості бухгалтерського обліку деяких фінансових інструментів кредитування торговельних підприємств, зокрема відображення овердрафту на рахунках бухгалтерського обліку з урахуванням двох підходів. Доведено, що другий підхід до відображення на рахунках бухгалтерського обліку овердрафту з використанням субрахунку 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» є хибним, а тому рекомендується використовувати перший підхід до обліку овердрафту на рахунках бухгалтерського обліку.

В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на відображенні іншої інформації про фінансові інструменти кредитування торговельних підприємств на рахунках бухгалтерського обліку.

### **Література**

1. Белокоз О.І. Проблеми обліку овердрафту на торговельних підприємствах // *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 2. С. 91 – 95
2. Волкевич О. Овердрафт: правовые основы, налоговый и бухгалтерский учет // *Эпсилон*. 2008. С. 7-13.
3. Грачева Р. *Энциклопедия бухгалтерского учета*. К.: Галицкие Контракты, 2004. 832 с.

4. Децюра З. Овердрафт: понятие и учет // Бухгалтерская неделя. 2008. № 41. 2008. С. 20-22.
5. Откидач Ю.І. Проблемні аспекти обліку овердрафту // Актуальні питання розвитку агробізнесу в Україні [Текст] : матеріали І Всеукр. студ. наук.-практ. Інтернет-конф. (29 квіт.). Київ : КНЕУ, 2014. С. 251-255.
6. Смердов В. Овердрафт: бухгалтерский и налоговый учет // Налоги и бухгалтерский учет. 2011. № 81. С. 10-13.
7. Туржанський В. А. Удосконалення обліку «овердрафту» на підприємствах торгівлі // Сталий розвиток економіки : [всеукр. наук. - виробн. журнал]. 2011. № 4 (7). С. 233-238.
8. Лист Міністерства фінансів України «На запит щодо застосування нормативно-правових документів з бухгалтерського обліку» від 09.12.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : №31-04200-30-5/7021 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7021201-03>

### **References**

1. Bjelokoz O.I. (2013). Problemy obliku overdraftu na torghoveljnykh pidprijemstvakh [Problems of overdraft accounting at trade enterprises] // Aktualjni problemy ekonomiky. № 2. P. 91-95 [In Ukrainian].
2. Volkevych O. (2008). Overdraft: pravovye osnovy, naloghovyj y bukhghalterskyj uchet [Overdraft: legal framework, tax and accounting] // Epsilon. P. 7-13 [In Russian].
3. Gracheva R. (2004). Entsiklopediya bukhghalterskogo ucheta: [Accounting encyclopedia]: Kyiv: Galitskie Kontrakty, 832 p. [In Russian].
4. Detsyura Z. (2008). Overdraft: ponyatie i uchet [Overdraft: concept and accounting] // Bukhghalterskaya nedelya. № 41. P. 20-22 [In Russian].
5. Otkydach Ju.I. (2014). Problemni aspekty obliku overdraft [Problematic aspects of overdraft accounting] // Aktualjni pytannja rozvytku aghrobiznesu

- v Ukrajinі : materialy I Vseukr. stud. nauk.-prakt. Internet-konf. (29 kvit.). Kyjiv : KNEU, P. 251-255.
6. Smerdov V. (2011). Overdraft: bukhgalterskiy i nalogovyy uchet [Overdraft: accounting and tax accounting] // Nalogi i bukhgalterskiy uchet. № 81. P. 10-13.
  7. Turzhanskyj V. A. (2011). Udoskonalennja obliku «overdraftu» na pidprijemstvakh torghivli [Improvement of accounting of "overdraft" at trade enterprises] // Stalyjrozvytok ekonomiky : [vseukr. nauk. - vyrobn. zhurnal]. № 4 (7). P. 233-238.
  8. List Ministerstva finansiv Ukraini «Na zapit shchodo zastosuvannya normativno-pravovykh dokumentiv z bukhgalterskogo obliku» [On request for the application of regulatory legal documents on accounting] vid 09.12.2003 r. [Electronic resource]. – Available at: №31-04200-30-5/7021 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7021201-03>.